

Aleksandrs Fillers, *Dr. iur.*

Rīgas Juridiskās Augstskolas docents, Latvijas Universitātes pasniedzējs

LATVIJAS SAISTĪBU TIESĪBAS: MĀCĪBAS NO KOPĒJĀ MODEĻA PROJEKTA (DCFR)

LATVIAN LAW OF OBLIGATIONS: USEFUL LESSONS FROM THE DCFR

Atslēgvārdi: kopējā modeļa projekts, svarīga maldība, neuzdota lietvedība (*negotiorum gestio*), tiesības uz zaudējumu atlīdzināšanu

Keywords: DCFR, substantive error (mistake), benevolent intervention in another's affairs (*negotiorum gestio*), right to reparation

Summary

The DCFR is one of the most important achievements of the modern academic thought in the area of private law. This document serves as a benchmark for assessing the quality of national legislation and offers model solutions for modernisation of national legislation. In this article, the author argues that the DCFR could be useful to show: 1) that the Latvian Civil Law cannot be understood to include a closed catalogue of contractual mistakes that lead to invalidity of contracts; and 2) that the person that intervenes into the affairs of another, in certain cases, must be able to claim reparation of damages from the principal. The Latvian Civil Law does not expressly provide for such a claim, but the DCFR should serve both as an argument to recognize its existence and as guidance on the prerequisites for that claim.

Ievads

Diez vai būtu pārspilējums apgalvot, ka Latvijas Republikas Civillikums (turpmāk – CL) ir salīdzinoši arhaisks normatīvais akts, kas ir cieši saistīts ar 19. gs. izplatīto pandektu tiesību doktrīnu. Tomēr tiesību teorija ļauj mazināt šāda arhaisma negatīvās sekas, piedāvājot novecojušu normu mūsdienīgu interpretāciju un aizpildot CL robus, pamatojoties uz vispārējiem civiltiesību principiem un mūsdienīgām doktrīnas atziņām. Viens no svarīgākajiem avotiem, kas var palīdzēt

noskaidrot mūsdienu civiltiesības domas atziņas, ir Kopējā modeļa projekts jeb DCFR (turpmāk – KMP)¹.

Salīdzinājums starp CL un KMP ir būtisks, jo tas ļauj identificēt CL trūkumus un saprast, kā tie būtu novēršami. KMP ir īpaši noderīgs, aizpildot neskaitāmos robus CL regulējumā. Protams, ka šajā rakstā nav iespējams sniegt abu dokumentu vispusīgu salīdzinājumu. Tādēļ es izmantošu KMP, lai pamatotu tikai divas tēzes: 1) CL nav ietverts *numerus clausus* svarīgas maldības gadījumu katalogs; 2) neuzdotas lietvedības (*negotiorum gestio*) gadījumā lietvedim ir tiesības prasīt zaudējumu atlīdzību (turpmāk – ZA), kuri ir radušies, aizsargājot pašu pārstāvam, viņa mantu vai citas intereses.

Svarīgas maldības gadījumu katalogs

KMP II.–7:201. pantā ir definēta maldība.² Pirmkārt, jau saskaņā ar minēto pantu, maldībai ir jābūt tādai, ka maldijusies līguma puse nebūtu noslēgusi līgumu vai būtu to noslēgusi ar būtiski citādiem noteikumiem un otra puse būtu to zinājusi vai tai būtu vajadzējis to apzināties. Faktiski šajā normā tiek, pirmkārt, definēts, kas ir – izmantojot CL terminoloģiju – svarīga maldība; otrkārt, svarīgas maldības jēdziens tiek objektivizēts: arī otrai līguma pusei vajag apzināties, ka šāda maldība ir svarīga. KMP arī uzskaita vairākus maldības veidus, kurus var iedalīt divās kategorijās: 1) vienpusēja maldība, kad viena darījuma puse ir maldinājusi otru vai vismaz zinājusi par otras puses maldību;³ 2) abpusēja maldība, kad abas līguma puses ir maldījušās par kādu apstākli.⁴ Turklāt, lai puse varētu atsaukties uz maldību, maldībai ir jābūt atvainojamai. Papildus līguma puse nevar atsaukties uz

¹ Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law Draft Common Frame of Reference (DCFR). Pieejams: https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/european-private-law_en.pdf [aplūkots 6.11.2021.] (turpmāk – Principles).

² KMP II.–7:201. p. oriģinālā ir formulēts šādi: “(1) A party may avoid a contract for mistake of fact or law existing when the contract was concluded if: (a) the party, but for the mistake, would not have concluded the contract or would have done so only on fundamentally different terms and the other party knew or could reasonably be expected to have known this; and (b) the other party; (i) caused the mistake; (ii) caused the contract to be concluded in mistake by leaving the mistaken party in error, contrary to good faith and fair dealing, when the other party knew or could reasonably be expected to have known of the mistake; (iii) caused the contract to be concluded in mistake by failing to comply with a precontractual information duty or a duty to make available a means of correcting input errors; or (iv) made the same mistake. (2) However, a party may not avoid the contract for mistake if: (a) the mistake was inexcusable in the circumstances; or (b) the risk of the mistake was assumed, or in the circumstances should be borne, by that party.”

³ Piemēram, neprecīzi izsakoties, pārdevējs rada pircējam iespaidu, ka tas iegādājas zelta pulksteni, lai arī patiesībā tas ir tikai apzeltīts. Šajā gadījumā pārdevējs zina, ko pārdod, bet pircējs maldās par lietas īpašībām.

⁴ Piemēram, pasūtītājs un uzņēmējs ir noslēguši līgumu par to, ka uzņēmējs veiks kādas ēkas remontu, nezinot, ka šajā brīdī ēkā ir izcēlies ugunsgrēks un līgumu nebūs iespējams izpildīt.

maldību, ja tā tieši vai netieši uzņēmusies maldības risku.⁵ Taču KMP kazuistiski neuzskaita dažādus vienpusējas un abpusējas maldības gadījumus, pieņemot, ka abstraktās normas būtu jākonkretizē tiesai katrā atsevišķā gadījumā.

CL izmanto citu klasifikāciju. Kā norādījis K. Čakste, CL neatpoguļo kādus principus par maldību, bet kazuistiku.⁶ Šādam apgalvojumam nevar pilnībā piekrist – CL 1444. un 1445. p. ir definēts princips: līgums nav spēkā, ja ir bijusi svarīga un atvainojama maldība.⁷ Taču turpmākajos pantos CL kazuistiski uzskaita dažādus svarīgas maldības gadījumus. Kā norāda K. Balodis, “CL 1447.–1454. pantā ir sniegts pilnīgs un izsmēlošs svarīgas maldības gadījumu katalogs jeb saraksts. Ja uzskatītu, ka bez minētajos pantos aprakstītajiem gadījumiem ir iespējami arī citi, likumā nedefinēti svarīgas maldības gadījumi, tad nebūtu iespējams noteikt, kāda faktiskā un atvainojama maldība ir uzskatāma par svarīgu, bet kāda – par nesvarīgu”.⁸ Līdzīgi N. Vinzarājs ir uzskatījis, ka “gribas trūkumu sastāvi ir romiešu tiesību vispārinājuma rezultāts. Romiešu tiesības, kā zināms, bija attīstītas tiesības, kas pratušas paredzēt gandrīz visas tiesiskās iespējas. Tādēļ jāšaubās par to, vai atradīsim tiešām jaunus gribas trūkumu sastāvus”.⁹

Nevar piekrist viedoklim, ka CL 1447.–1454. pantā ir ietverts izsmēlošs svarīgas maldības gadījumu katalogs. Pirmkārt, Baloža argumentus var viegli atspēkot. Viņš pats tos atspēko, norādot, ka, piemēram, Vācijā un Austrijā ir paredzēts “svarīgas maldības” jēdziens, bet nav sniegts gadījumu katalogs.¹⁰ Tātad arī bez šāda “kataloga” tiesa var izvērtēt, kad maldība ir svarīga un kad nesvarīga. Jau minētais KMP pants sniedz nepieciešamos kritērijus, kas tiesai būtu jāizmanto, lai definētu svarīgu maldību: vai līgums tiktu noslēgts vispār vai vismaz bez būtiskām izmaiņām, ja maldības nebūtu? Savukārt CL jau minētie svarīgas maldības gadījumi tikai atvieglo šīs mērauklas piemērošanu tajos aprakstītajiem gadījumiem. Ne velti V. Bukovskis, komentējot Baltijas vietējo likumu kopojuma (turpmāk – BVLK) 2961. p. (kas atbilst CL 1445. p.), norādīja, ka svarīgas maldības *piemēri* [autora izcēlums] ir atrodami citos pantos.¹¹

⁵ Piemēram, kāda persona ir nolēmusi pārdot visu nesen mantoto īpašumu. Izsolē tiek pārdota arī kāda glezna. Pircējs zina, kas ir tās autors un to, ka gleznas cena ir daudz augstāka par izsoles cenu. Taču pircējs neatklāj šo informāciju pārdevējam. Šajā gadījumā pārdevējs, kurš apzināti pārdeva mantotās lietas, neizpētot to izcelsmi/īpašības, nevar atsaukties uz maldību. Sk.: Principles, p. 490 (komentārs II.–7:201. p.).

⁶ Čakste K. Civiltiesības. Rīga: Zvaigzne ABC, 2011, 50. lpp.

⁷ CL 1444. un 1445. p.

⁸ Balodis K. Ievads Civiltiesībās. Rīga: Zvaigzne ABC, 2007, 252. lpp. Sk. arī: Torgāns K., Kārklīņš J., Mantrovs V., Rasnačs L. Contract Law in Latvia. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2020, p. 101. Jau tīri formāli maldības regulējumu nevar ierobežot ar CL 1447.–1454. pantu. Piemēram, CL 1454. p. ir tikai vispārinājums no maldības pirkuma līgumā. To apstiprina tas, ka šīs normas mērķis un vēsturiskie avoti ir identiski CL 2008. p. mērķim un avotiem. Tātad arī CL 2008. p. var uzskatīt par tādu, kas regulē maldības gadījumu.

⁹ Vinzarājs N. Civiltiesību problēmas. Rīga: E. Kalniņa un V. Tihonova izdevums, 2000, 106. lpp.

¹⁰ Balodis K. 2007, 252. lpp.

¹¹ Буковскій В. Сводъ гражданских узаконеній губерній Прибалтийских. Томъ II. Рига: Типография Г. Гемпель и Ко., 1914, с. 1127.

Arī Vīnzarāja novērojumi nepārlicina. Apskatoties CL normas par maldību, ir viegli konstatēt, ka tās ir balstītas “lietu ekonomikā”, proti, par svarīgiem tiek uzskatīti līgumi, kuros tiek pārnestas tiesības uz kādu lietu (maldība par lietu¹² identitāti, kvalitāti un kvantitāti). Lai arī CL pazīst līgumus par pakalpojumu sniegšanu,¹³ acīmredzami, ka šiem līgumiem ir bijusi daudz mazāka nozīme romiešu tiesībās un tas ir atstājis būtisku ietekmi uz svarīgas maldības katalogu. Pēc būtības tikai CL 1450. p. minētās maldības par līgumslēdzēja identitāti/īpašībām var lieti noderēt arī pakalpojuma līgumos.¹⁴

Taču CL nemin, ko darīt gadījumā, ja puses A un B ir vienojušās, ka A novadīs kādu konferenci, tikai A domājis, ka viņam tā būs jāveda latviešu valodā, bet B organizē konferenci angļu valodā, un attiecīgi A tā būtu jāveda tieši šajā valodā, ko A nepārvalda atbilstošā līmenī.¹⁵ CL neko nesaka par situāciju, kurā A ir pasūtījis viesnīcas numuru, ļaujoties uz viesnīcas mājaslapā atrodamo informāciju, ka numura cena ietver arī trīs ikdienas ēdienreizes un bezmaksas braucienu no lidostas un uz to.¹⁶ Taču vēlāk izrādās, ka viesnīcas mājaslapā ir atrodama novecojusi informācija par tās sniegtajiem pakalpojumiem un tagad šie pakalpojumi vairs nav ietverti numura cenā. Ko darīt, ja pilnvarnieks un uzdevuma devējs ir dažādi sapratuši to uzdevumu, kas ir ticis dots pilnvarniekam, noslēdzot pilnvarojuma līgumu? Ko darīt, ja kāda no sabiedrības līguma pusēm, to slēdzot, ir maldījusies par sabiedrības mērķi?

Visos šajos gadījumos var būt runa par svarīgu maldību, kas var būt par pamatu atzīt līgumu par spēkā neesošu, ja tā ir atvainojama. To pamato arī līgumtiesību ekonomiskā būtība. Piemēram, slēdzot atlīdzības līgumu, katra no pusēm vēlas veikt apmaiņu, kas tai būtu subjektīvi izdevīga. Ja A apņemas novadīt kādu konferenci, par to saņemot 600 EUR, tad viņš vērtē 600 EUR augstāk nekā laiku un darbu, kas viņam būs jāiegulda līguma izpildē. Protams, ka A ir pārliecināts, ka viņš varēs līgumu izpildīt, jo pretējā gadījumā viņš līgumu neslēgtu – līgumu neizpildot, viņš ne tikai nesaņemtu atlīdzību, bet būtu vēl atbildīgs par B nodarītajiem zaudējumiem. Savukārt B uzskata, ka, atsakoties no 600 EUR par labu A, tas iegūst lielāku labumu – labi novadītu konferenci. Taču, ja A maldās par konferences valodu, viņš varētu pamatot, ka vai nu šādu

¹² S. Rudāns min, ka CL normas par maldību nebūt nav izsmeļošas, jo, lai arī CL 1451. p. ir runa par “lietu”, kas parasti CL terminoloģijā apzīmē tikai ķermenisku lietu, S. Rudāns pareizi norāda, ka tā ir jāattiecinā arī uz tiesībām, piemēram, prasījumiem. Sk.: Rudāns. S. Saistību tiesību komentāri. Jurista Vārds, 05.12.2006., Nr. 451.

¹³ Uzņēmuma līgums ir svarīgāka no šādiem līgumiem. Savukārt pārvaldījuma un glabājuma līgumi pēc būtības ir uzņēmuma līguma varianti, kas CL ir regulēti atsevišķi. Plašākā nozīmē arī pilnvarojuma un darba līgumi var būt uzskatāmi par līgumiem par pakalpojumu sniegšanu.

¹⁴ Piemēram, līgums, kas maldīgi noslēgts ar slavena mākslinieka “vārda brāli”, vai līgums, kas noslēgts, maldīgi uzskatot, ka konkrētais mākslinieks ir ieguvis kādu ievērojamu godalgu. Sk.: Čakste K. 2011, 50. lpp.; Rudāns S. 05.12.2006, Nr. 451.

¹⁵ Ja prasību celtu B, tas varētu mēģināt atsaukties uz CL 1450. p., norādot, ka ir maldījies par A spējam komunicēt angļu valodā. Taču, ja prasību celtu A, viņš varētu atsaukties tieši uz to apstākli, ka maldījies par konferences norises valodu.

¹⁶ Šajā gadījumā maldība nav par viesnīcas spēju nodrošināt šos pakalpojumus, bet par to, vai šādi pakalpojumi ir iekļauti līguma cenā.

līgumu vispār nebūtu slēdzis, vai arī būtu prasījis pilnīgi cita apmēra samaksu. Šī situācija ne ar ko neatšķiras no tās, kad pircējs un pārdevējs ir domājuši citas šķiras lietu: problēma ir tā pati – kāds no viņiem ir piekritis tādai cenai, kurai tas nebūtu piekritis, ja nebūtu maldijies (vai arī vispār šādu līgumu nebūtu vēlējies slēgt).

Līdz ar to no ekonomiskā viedokļa maldība par precī vai pakalpojumu neatšķiras. Tāpēc KMP satur pareizu risinājumu, paredzot vispārīgus maldības kritērijus, nevis uzskaitot kādus konkrētus maldības gadījumus, kas neatspoguļo līgumu lielo dažādību. Tāpat ir jāiztulko arī CL normas. Proti, maldība var būt par pamatu līgumu atzīt par spēkā neesošu, ja tā ir svarīga un atvainojama. Tas ir tiesas uzdevums noteikt, kāda maldība ir svarīga, ja vien pašā CL nav tieši atrodama atbilde uz šo jautājumu.

Neuzdota lietvedība un prasījums par ZA

Mūsdienā Latvijas civiltiesībās neuzdota lietvedība reti ir bijusi uzmanības centrā. Tomēr neuzdota lietvedība ir daudzšķautņains un sarežģīts civiltiesisks institūts. No CL normām izriet, ka lietvedim var rasties dažādas saistības pret pārstāvamo.¹⁷ Taču arī pārstāvamajam var rasties saistības pret lietvedi un, tieši analizējot šīs saistības, var būt paši nozīmīgas KMP atziņas.

Viena no šīm saistībām ir tieši regulēta CL 2339. panta pirmajā daļā, kurā ir noteikts, ka “Pārstāvamam viņa lietu vešanai taisītie izdevumi, ciktāl tie bijuši nepieciešami, jāatlīdzina lietvedim līdz ar procentiem [...]”. 20. gadsimta sākumā V. Bukovskis norādīja, ka lietveža prasījums nevar atšķirties no pilnvarnieka prasījuma un tādēļ arī lietvedis var prasīt derīgo izdevumu atlīdzināšanu.¹⁸ 1934. gadā šo tēzi apstiprināja Senāts, secinot, ka attiecībā uz lietvedi jēdziens “nepieciešamie izdevumi” nav saprotams tehniski (kā to saprot CL 865. pantā), bet tas aptver visus izdevumus, “kas attaisnojami ar lietas apstākļiem”,¹⁹ proti, visus izdevumus, izņemot greznuma.²⁰ Te gan ir svarīgi piebilst, ka derīgo izdevumu gadījumā lietvedim ir izvēle: prasīt

¹⁷ Piemēram, CL 2333. p. un CL 2334. p.

¹⁸ Буковский В. 1914, с. 1957.

¹⁹ X Izvilkumi no Latvijas Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumiem. Sastādījuši: senators F. Konradi un Rīgas apgabaltiesas loceklis A. Walters. Rīga: Jurists, 1933, 481. lpp.

²⁰ Turpat. Tomēr ir svarīgi norādīt, ka, “[j]a manta bija kam nebūt nodota glabāšanā vai lietošanā kā usufruktuarijam, glabātājam vai nomniekam, vai nu kā nodrošinājums ķīlas ņēmējam, tā kā saskaņā ar pirmatnējo līgumu, viņš varētu prasīt tikai nepieciešamo izdevumu atlīdzināšanu, tad augšā uzskaitītas personas nevar vēlāk grozīt savas pozīcijas un prasīt izdevumu atlīdzināšanu kā [lietveži]”. Mandelštams B. *Negotiorum gestora un dominus negotii savstarpēja atbildība*. Rīga: Harolds, 1936, 26. lpp.

atlīdzību vai noņemt izdarītos derīgos izlabojumus; bet attiecībā uz nepieciešamajiem izdevumiem ir tikai tiesības prasīt atlīdzību.^{21, 22}

Tomēr KMP var atrast arī kādu citu lietveža prasījumu. KMP V.–3:103. pantā ir noteikts, ka lietvedim, kas aizsargā pārstāvamo, tā mantu vai intereses pret briesmām, ir tiesības prasīt zaudējumu atlīdzību, kas radušies no personiska vai mantiska kaitējuma, ja [lietveža] intervence radīja vai būtiski palielināja kaitējuma risku un šāds risks, ciktāl to varēja paredzēt, bija saprātīgi samērojams ar to risku, kas draudēja pārstāvamajam. KMP normas formulējums ir sarežģīts, bet tās mērķis ir nostiprināt principu, ka gadījumā, ja persona veic saprātīgas darbības, lai aizsargātu citu personu, tās mantu vai intereses, tā darbojas kā aizsargājamās personas lietvedis un tai ir tiesības uz cieto zaudējumu atlīdzību.

Jau Bukovskis norādīja, ka, lai arī CL (toreiz – BVLK) tieši neparedz lietveža prasījumu par ZA, tomēr to nevarot tulkot kā likumdevēja vēlmi liegt lietvedim šādu prasījumu; jo īpaši tādēļ, ka pats prasījums par izdevumu atlīdzināšanu esot uzskatāms par ZA veidu.²³ Likumdevēja klusēšanu varot iztulkot tādējādi, ka likumdevējs primāri bija iedomājies neuzdotu lietvedību kā citas personas mantas juridisku pārvaldību, kurā pašam lietvedim nedraud nekādas briesmas.²⁴ Taču saskaņā ar Bukovska viedokli šāds prasījums pastāvēs īpaši gadījumos, ja lietvedis glābj pārstāvamo vai tā mantu un glābšanas gaitā pats cieš no kaitējuma veselībai vai savai mantai.²⁵ Šādam secinājumam var pilnībā piekrist, jo prasījuma par ZA neesamību CL var izprast tikai kā atklātu neapzinātu likuma robu, jo likumdevējs nav pilnībā apsvēris dažādas neuzdotas lietvedības formas.

Taču nepietiek ar to, ka tiek atzīts, ka arī CL lietvedim ir prasījums par ZA. Problēma saglabājas, jo CL nesatur sikākas norādes par šāda prasījuma

²¹ Mandelštams B. 1936, 24. lpp. Pirmskara juridiskajā literatūrā, šķiet, tika uzskatīts, ka lietvedim būtu tiesības prasīt derīgos izdevumus tikai tādā apmērā, kādā tie ir paaugstinājuši lietas vērtību. Tomēr pret šo uzskatu varētu arī iebilst. Pēc būtības CL 867. p. ietver prasījumu no netaisnas iedzīvošanās. Un tāpēc, ja kāds labticīgi ir taisījis derīgus izdevumus svešai ēkai, bet vēlāk ēka nodegusi (pirms valdījumu atguvis īstais īpašnieks), tad prasījums par to atlīdzību esot jānoraida. Sk.: turpat, 22. lpp. Manā skatījumā lietveža prasījums nav reducējams līdz prasījumam no netaisnas iedzīvošanās. Uz to skaidri norāda tas apstāklis, ka CL 2330. p. ir noteikts, ka “šķietamais lietvedis” iegūst tikai prasījumus no netaisnas iedzīvošanās (kas arī nav precīzi, jo pēc CL 866. p. arī šādam lietvedim būs tiesības uz visu nepieciešamo izdevumu atlīdzību). Savukārt “īstajam lietvedim”, kas nerīkojas vienīgi savās interesēs, ir jābūt nostādītam labākā stāvoklī. Turklāt saskaņā ar CL 2340. p. pārstāvamā pienākumi pret lietvedi neatkrīt no tā, ka lietvedība nav nesusi gaidāmo labumu. Tādēļ manā skatījumā, ja lietvedis ir taisījis derīgus izdevumus citas personas mantai tādā situācijā, kurā pats pārstāvamais būtu to darījis, ja viņam būtu iespēja, tad lietvedim ir jābūt tiesībām saņemt atlīdzību par saviem izdevumiem, pat ja tie neatspoguļojas mantas vērtības pieaugumā. Tas arī atbilstu KMP V.–3:101. pantam, kurā ir runa par lietveža tiesībām uz saprātīgu izdevumu atlīdzināšanu.

²² Lietveža veiktie izdevumi var vispār nebūt saistīti ar kādu lietu. Piemēram, zināmu laiku pēc ceļu satiksmes negadījuma B atradās slimnīcā bezsamaņas stāvoklī. Šajā laikā viņa kolēģis C sedza visus izdevumus, kas bija saistīti ar B ārstēšanu. C būs prasījums pret B par izdevumu atlīdzināšanu, lai arī tos formāli nevar klasificēt saskaņā ar CL 865. p. Tomēr pēc analogijas ar CL 2339. p. arī šādus izdevumus lietvedis varētu prasīt no pārstāvamā.

²³ Буковский В. 1914, с. 1957.

²⁴ Ibid.

²⁵ Ibid.

priekšnoteikumiem. Šo robu var aizpildīt, izmantojot KMP piedāvātos kritērijus, jo tie palīdz līdzsvarot pārstāvamā un lietveža intereses. Proti, arī lietveža prasījumam pēc CL būtu jāatbilst šādiem kritērijiem.

KMP pārstāvamā pienākums atlīdzināt zaudējumus nav saistīts ar tā vainu par to nodarīšanu; šeit ir runa par atbildību neatkarīgi no vainas.²⁶ Šo principu var ilustrēt arī CL kontekstā. A pastaigājās pa parku, kad viņam uzbruka suns, kas piederēja C. Garāmejošais D, redzot, ka A veselība ir apdraudēta, steidzās viņam palīgā un pats cieta no suņa kodieniem. Šajā gadījumā D būs prasījums pret A kā lietvedim par atlīdzību sakarā ar veselības kaitējumu, lai gan A nekādā gadījumā nav vainīgs kaitējuma nodarīšanā.

Tā kā gan KMP, gan CL kontekstā pārstāvamā atbildība neizriet no vainas, ir jābūt salīdzinoši stingriem atbildības priekšnosacījumiem un ierobežojumiem. Tāpēc, pirmkārt, kaitējumam ir jābūt tādām, kas radies tieši tādēļ, ka lietvedis ir aizsargājis pārstāvamo, viņa mantu vai intereses no briesmām.²⁷ Otrkārt, atlīdzību var prasīt tikai par diviem kaitējuma veidiem: 1) kaitējumu veselībai, kas aptver dažādas šī kaitējuma sekas, piemēram, ārstēšanās izdevumus un neiegūto peļņu sakarā ar darba nespēju;²⁸ 2) kaitējumu ķermeņisku lietu integritātei, proti, kad lietvedim piederoša lieta tiek sabojāta vai iznīcināta.²⁹ Turpretim "tīrie ekonomiskie" zaudējumi netiek atlīdzināti – tā ka pārstāvamā atbildība ir neatkarīga no vainas un tai ir jābūt ierobežotai. Piemēram, ja B sniedza palīdzību A, kas atradās bezsamaņas stāvoklī, un tāpēc nokavēja lidmašīnas reisu, tad B nebūs prasījuma pret A par biļetes cenas atmaksu.³⁰

Treškārt, ir nepieciešams, lai tieši lietveža interence būtu radījusi vai būtiski palielinājusi kaitējuma risku. Pieņemsim, A, vedot bezsamaņā esošo B uz slimnīcu, nokļūst autoavārijā. Šajā gadījumā B vairs nebūs atbildīgs par A ciestajiem zaudējumiem.³¹ Izņēmums varētu būt vienīgi tad, ja A bija jābrauc īpaši pārgalvīgi, jo tas bija saprātīgi nepieciešams, lai glābtu B veselību/dzīvību, un tādējādi bija daļa no šīs lietveža intervences.³² Beidzot, lietvedim ir jāizvērtē samērīgums starp kaitējumu, kas var rasties viņam un viņa mantai, un to kaitējumu, kuru viņš mēģina novērst, ņemot vērā arī to, kāda ir katra kaitējuma iestāšanās varbūtība.³³ Turklāt šis izvērtējams ir jāskata tieši uz to brīdi un jāskata tie apstākļi, kas pastāvēja tad, kad lietvedim bija jāpieņem lēmums, vai aizsargāt pārstāvamā intereses.³⁴ Piemēram, diez vai ir samērīgi pakļaut paredzamam riskam savu dzīvību, lai izglābtu citas personas mantu.³⁵

²⁶ Principles, pp. 2949–2950 (komentārs V.–3:103. p.).

²⁷ Ibid., p. 2951.

²⁸ Ibid., p. 2950.

²⁹ Ibid.

³⁰ Ibid.

³¹ Ibid., p. 2952.

³² Ibid.

³³ Ibid.

³⁴ Ibid.

³⁵ Ibid.

Šādi KMP noteiktie priekšnosacījumi būtu izmantojami, arī attīstot šo prasījumu CL. To mērķis ir līdzsvarot lietveža intereses saņemt ZA, taču vienlaikus tie ir vērsti pret to, lai veicinātu nesaprātīgu lietveža rīcību un nospraustu zināmas pārstāvamā atbildības robežas, ņemot vērā, ka pārstāvamais nav vainīgs tiesību aizskārumā.

Kopsavilkums

1. Lai gan tiesību doktrīnā tiek apgalvots, ka CL satur izsmeļošu svarīgas maldības gadījumu katalogu, šādai CL interpretācijai nevar piekrist. Tieši pretēji, CL būtu jāinterpretē, iedvesmojoties no KMP pieejas, kas atzīst maldības gadījumu daudzveidību un nemēģina aprakstīt katru konkrēto gadījumu. Latvijas situācijā tiesai būtu jārikojas līdzīgi un katrā konkrētā situācijā jānosaka, vai ir svarīga un atvainojama maldība, ja CL nav tieši atrodama atbilde uz šo jautājumu.
2. KMP tiek paredzēts, ka zināmos neuzdotas lietvedības gadījumos lietvedim ir prasījums par zaudējumu atlīdzību pret pārstāvamo. CL šāds prasījums nav tieši paredzēts. Tomēr jau pirmskara doktrīnā tika atzīts, ka lietvedim šāds prasījums ir. Šāda uzskata pareizību stiprina tas, ka KMP arī dod lietvedim šādas tiesības. Turklāt KMP piedāvātie priekšnosacījumi šādam prasījumam būtu izmantojami, arī attīstot to CL kontekstā.

BIBLIOGRĀFIJA

Literatūras avoti

1. Balodis K. Ievads Civiltiesībās. Rīga: Zvaigzne ABC, 2007.
2. Čakste K. Civiltiesības. Rīga: Zvaigzne ABC, 2011.
3. Mandelštams B. Negotiorum gestora un dominus negotii savstarpēja atbildība. Rīga: Harolds, 1936.
4. Rudāns. S. Saistību tiesību komentāri. Jurista Vārds, 05.12.2006., Nr. 451.
5. Torgāns K., Kārklīšs J., Mantrovs V., Rasnačs L. Contract Law in Latvia. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2020.
6. Vīnzarājs N. Civiltiesību problēmas. Rīga: E. Kalniņa un V. Tihonova izdevums, 2000.
7. Буковскій В. Сводъ гражданских узаконеній губерній Прибалтийских. Томъ II. Рига: Типография Г. Гемпель и Ко., 1914.

Tiesu prakse

8. X Izsvilkumi no Latvijas Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumiem. Sastādījuši: senators F. Konradi un Rīgas apgabaltiesas loceklis A. Walters. Rīga: Jurists, 1933.

Citi materiāli (arhīva materiāli, sēžu stenogrammas, likumprojekti u. c.)

9. Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law Draft Common Frame of Reference (DCFR). Pieejams: https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/european-private-law_en.pdf [aplūkots 06.11.2021.].